

ТАБИАТ ВА ИНСОН

ДОЛЗАРБ МАВЗУ

ҚАЙДАСИЗ, ГУЖУМЛАР!

Баҳайбат шохларнинг қорамтир новдаларида гўл-гўл қўнғир-қизил куртаклар ҳосил қилган гужумлар. Қиш бўйи куруқ ва яланғоч қўнғир қайиш бу дарахтлар бугун ўзгача: қўрқли, ҳундор, ҳайбатли. Катта ёшдагилари атай шакл берилгандек айланма қўринишда. Бу — табиатнинг буюк мусаввирлигига ишора.

Минг йиллардан буён сеҳрор қудратини, ғўзаллигини мужассамлаштирган бу хил дарахтлар айни пайтда одамларга ҳақиқатан бағишлайди. Улар соҳида ўтириб бир шибла чой ичиш ва дилдан суҳбатлашиш чарқончи ёзади.

Кейинги пайтларда гужум сўзи билан боғлиқ атамалар аста-секин йўқолиб бормоқда. Қариялар гапирардилар: «Ташта гужум соҳида ёношуб анди мизгани эканман...». «Қодир бунанинг гужуми зап ўсибди-да, остида зо киши салқинла-са бўлади». «Ҳа, Шермат бунанинг уйи-ку? Ҳуш қўришиб турган каттагон гужум бор-ку, ўшанинг тағида». Нарв борадан йигирма-ўттиз йиллар олдин оддий мулоқотда тез-тез ишлатилиб тура-диган бундай сўзлар эндиликда кам уч-райдиган бўлди. Сабоби эса аниқ: гу-жумлар оз қолди, аста-секин йўқолиб бораётди. Бунинг гуноҳқори, биринчи-дан, мўйловли курт бўлса, иккинчидан, ақлли жонивот — инсон. Ҳақиқат аниқ: тан олиш керак. Гужумларни ўз қўли-миз билан нобуд қилмаслик мумкин. Шу йил кунда Богот районидаги Ки-ров номи колхознинг б-ригадасида ер текислаш ишлари амалга оширилди. Эгалари қўчиб кетган хонадонларда бир неча туп гужум бор эди. Дала ўртасида бўлганидан улар йиқилиб, йўл ёқаси-га ташлаб кетилди. Ўтган-кетганлар ба-ҳайбат дарахтларга тан беришаркан: «Қайси қўлинг сингур кесди экан?», деб сўқиниб қўйишарди. Шу ерлик қар-ияларнинг айтишларича, гужумлар уларнинг бола пайтларида ҳам улкан бўлишган. «Қандай тўрт инсон умрича яшагандир», дейишарди улар.

Бундан юз йил аввал барпо этилган мақбара, минора, мадраса, каби инсон саъятининг ҳосилсини кўз қорачиги-дек сақлаймиш, давлат муҳофазасига олиб, ўттиз ёшдан ошган сифатида «ёшозламиз, зиёрат қиламиз. Табиат неча юз йиллар ичда бунёд этган да-рахтларни эса пахшиларча йўқ қилиб ташлаймиз. Тарих қарийдан келган та-барруқ гужумларнинг бир пучча қадри йўқ.

Богот районидаги Митан қишлоғида бир вақтлар барча оилаларда албатта бир неча тупдан гужум ўсарди. Бу ерда қадимий таомилга кўра гужуми йўқлар-дан хафа бўлишарди. Қариялар бундай шахслар ҳақида: «Ҳа, фалончиси, гужум йўқ», деб қўйишарди. Айрим чинор-ларнинг ёшнинг тўрт юз, беш юз йил атрофида деб баҳолашган. Афсуски, ўз гужумларини билан дон таратган бу ерда ҳам ҳозир бармоқ билан санари дарахт қолган. Бунинг устига улар қаровсизлик

оқибатида ночор аҳволда. Шу ҳужаликка қўшни «Коммуна» колхозида эса табиатга тўғри муноса-батда бўлиниб, кўпгина асрий дарахт-лар сақлаб қолинди. Гарчи хуторлар ту-гатилаётган бўлса-да, аммо эски истиқо-мат жойларидаги гужумлар кесиб таш-ланмасдан, йиритлаштирилган карта-ларнинг ҳар жой, ҳар жойида қолдирил-ди. Улар ёшнинг иссиқ кунларида далада ишлаётганлар жонига ором беради. Шун-дай баҳайбат гужумлар бор жойларда дала шийпонлари барпо этиш йўлга қў-йилаётгани, бу нур устига аъло нур.

Капитал дунёсининг жирканч ба-шарасини яқинда матбуотда босилган хабардан яққол кўрамиз. Ер юзидagi ўсимлик дунёси ишлаб чиқарадиган жа-ми нислоронинг 28 фоизини беради-ган Миссициппи дарёси ҳавзасидаги на-ботот оламини бир пулдор киши бутун-лай сотиб олиб, ёғоч ишлаб чиқаришга, яъни сановатга бермоқчи экан. Инсония-тнинг муқаррар ҳалокати билан бир ча-қалик иши бўлмаган айрим тошбағир кишиларнинг фазони ҳарбийлаштирмоқ-чи бўлаётганлардан қандай фарқи бор?

Партия ва ҳукуматимизнинг оқилона сиёсати туфайли табиатга нисбатан бе-фарқ қараш қатъий таъқиқланмоқда. Ҳар бир ўлканинг ўзига хос бойликла-рини келгуси авлодлар учун бутунлиги-ча сақлаш чоралари қўрилатиб.

Табиат миллион йиллар мобайнида ўз қиёфасини мукамаллашқанидан ташқари. Қўл билан яратиб бўлмас бу ижодий барбод қилиш учун дақиқалар қиёф. Бир на-лафаҳм раҳбарнинг бўйруғи инсоният учун қимматга тушибди ўйлаб бўл-майди.

Юртимизда ҳар бир нётматини ў-садиған ер номи билан аташ одат тусига кирган. Тошкент маҳаллалари, Қува анори, Самарқанд узуми билан машҳур бўлганидек, Хоразм қовуни ва гужуми билан дон таратган. Уни гужумлар юр-ти деб бекорга атамайдилар. Минг аф-суски, эндиликда бу атама ҳам ўтмишга хос бўлиб қолаётти. Чунки йигирма йил олдин кўп бўлган шу дарахтларнинг ҳо-зир ўндан бири ҳам қолгани йўқ. Қария-лар билан суҳбатлашсангиз, кейинги даврда ерларнинг ортқича шўрлангани-ни гужумлар камайиб кетгани билан боғ-лайдилар. Уларнинг айтишларича, гужум ва жийда дарахтлари ернинг захини сў-рар экан. Эндиликда посёлкаларга кў-чиб чиққан оилалар аввало кундалик эҳтиёжлари учун олма, узум, ўрик ка-би мевади дарахтларни экишадилар. Катта майдонни эгаллайдиган гужум кимга ҳам зарур!

Лекин ўйлаб иш қўрилса, бунинг чо-раси бор. Гужумлар ҳалокатга тула маҳ-кум бўлгани йўқ. Ҳар бир қишлоқда уч-тўрттадан қабристон мавжуд. Бироқ қў-римсиз ва нокерак тўрғонгиллар билан қолганлар. Шуларнинг ўрнига манзарали ва чиройли гужумлар экиш мумкин-ку! Қўмди ёнбағирларга ихота сифатида экса бўлади-ку!

Воҳада кейинги йилларда гужумни сақлаб қолиш ҳусусида кўп гапирилай-ти ва баилайпти. Ўтган йили табиат мувозанатини сақлаш бўйича област партия комитети матбуотлаган мурожаат қабул қилиниб, муҳим тадбирлар белги-ланди. Лекин олдинги силжини бўлмади, ҳамма гап қогозга қолиб кетди. Гужум-лар қаровсизликдан нобуд бўлмоқда. Амалий ишга ўтдиган вақт аллақачон келганини аниқлаш учун ўқимини бў-лиш шарт эмас. Ташқарига чиқиб, тева-рак-атрофга назар ташласан киёф: узоқ-яқинида кўзга яққ элиб қўринадиган гужум қолмапти!

Қисқаса, ақойиб бу дарахтларни қў-пайтириш чораларини қўришимиз керак. Бу — ҳаммамнинг бурчи.

Рўзимбой ҲАСАНОВ,
журналист.

ҲАНГОМАЛАР

ТЕГМАСАНГ —
ИНДАМАЙДИ

Жаббор аканинг ёшлиғи Ҳи-сор тоғ тизмаларининг Вори домини атрофида ўтган. У бу билан фахрлиниб юради. Ҳат-то ҳарбий хизматдалигида ҳам тоғлар кўз ўнгидан кетмасди. Баъзи қуролдош дўстлари бе-кор қўлларидан бироз ўр-тининг ўрмонларини, яна бири чўллар ғўзаллигини таъ-рифласа, у мағрур, салобатли тоғлари, унинг ёнбағирларида ўсадиган шифобахш ўсимлик-лар, турли ҳайвонлар тўғрисида завқланиб сўзларди. Бу севги уни кейинчалик ҳарбий хизмат-дан сўнг ўрмончи бўлишга ўн-дади. Ҳеч иккиланмасдан ўз истакини Яқоббоғ ўрмон ҳужа-лиги раҳбарларига билдирди. У Эшкмайдон массивига қў-риқчи қилиб тайинланди.

Ушанда ҳамқишлоқлари: «Хўшёр бўл, Жаббор, у ер-ларда айиқлар кўп бўлармиш, мабодо гафлат босиб, бирор қор қол қўй бермасин», — дейишарди. Ўрмончи уларга: «Айиқлар мард бўлишадан ўз қў-риқчисига тегишмайди, деб ҳасил аралаш жавоб беради. Лекин доим хўшёр бўлиб юрарди.

Кунлар шу зайлда осийишта ўтар, ўрмончи ўзига қарашли ерлардаги табиат оламининг дарахтларини таъминларди. Бирор қўнғирсиз ҳодиса юз бе-ришига йўл қўймади. Тоғ қа-лиқларига дон селар, ҳайвон-лар учун емишлар йиғарди.

Бир кун кутилмаган чўра-шув бўлди. Жаббор Маҳму-дов уйига — Калтакўш қишлоғи-га қайтаётгани. Ўзига бир қўшиқни хиргойи қиларди. Бир вақт тор сўқмоқда қўнғир айиқ билан рўпёра келиб қолса бўладими! Нима қилиш керак! Бечора ҳайр ҳам қўлоқларини диққатини қўйиб, эгасидан па-ноҳ излагандек қотиб қолган. Қўлида ўлганга мўлтиги бор, бироқ тепкини босишга буюрмади. Бошида минг хавелар: «Агар ўқи те-гмаса нима бўлади! Текканда ҳам йиқилмас-чи! Унда аҳвол ўй даяверинг. Кейин айинчи отиш ҳам мумкин эмас». Пах-моқ полвон бу учрашувдан ҳайрондек. «Қандай қилиб ин-сонга шунчалик яқин келиб қолдим, ҳужумга ўтиб бўл-майди, бейғорда. Рақиб қўлида ўқлоқлик қурол турибди», де-ётгандек унга хавфсизлаб бо-

қарди. Хуллас, икки томон ен-че вақт бир-бирларига ташле-нишга журъат қилмай туравер-ди. Ниҳоят, ҳайвон инсон чи-демига бардош беролмади, орқасига тисарилганча пишил-лаб чекинди. Бир оз узоқлаш-гач орқасига қайрилиб, нариги дара томон кетди. Бунга ишонч қўриб қилган Жаббор ака энгил нафас олди.

У ўрмоннинг 21 йиллиги ўр-мон ҳўжалигига, табиат ола-ми муҳофазасига бағишлади. Аммо юқоридагидек воқеалар унинг ҳаётида кўп тақрорлан-ган. У шулардан ҳулоса чиқа-риб, ёш ўрмончиларга насиҳат беради:

— Агар айиққа тегмасангиз, у ҳеч қачон сизга тегмайди. Аммо кўнглингиз эгри бўлса, омон қўймайди. Сабоби, у қа-соскор. Бошқа ҳайвонлар ҳам инсоннинг ақлсиз қилишини кечиринмайди.

НАВБАТДАГИ
НАЙРАНГЛАР

Чопуқ дарёси табиатнинг бор қўсини ўзида жам қилгандек ястаниб ётибди. Қалин майса-лар сокин тебраниб, тоғлар бўғбосидада тўлгандади. Қиялик бағрида қушлар қўғури авжи-га чиққан, ўндан пастроқдаги тепаликда бир сичкон ўз уя-сини катта олам билиб, сак-раб чиқади-да, нимадандир ҳўрқандек яна изига қайтади. Ўзоқдан термўлиб турган тул-ки унга кузларини қадаб, лаб-ларини ялаб қўяди. Аммо бошларини у ён-бў ёнга таш-лаб лойсиз жиплангалайди. Бироздан сўнг у хийла ўйлади шекли, адир тегасидидаг ён-қордан бир неча мева то-пиб, яна сичкон ини ёнга қайтди. У чиқа бермагач, ён-қордан уйдан бироз узоқроққа қўйида-да, ўз тегасага чиқиб, зудлик билан унга ташланди. Бу ҳолатни бир неча бор тақ-рорлади. Сўнгра масофани ва тезлигини тўғри чамалади шек-ли, асосий максатига қўнда — ўлкасини кута бошлади. Тулки хийласидан беҳабар сич-кон олдин ин экинидидаг ён-қор, сўнгра ўндан наридаги-лидагисини олишга шайланди, шунда пайт пойлаб турган тул-ки ўқдек ташланиб, сичконни панжалари орасига олди. Маккорнинг хийласига учган сичкон панжалар орасидан чи-қиса уринди, аммо бунинг иложини топа олмади. Тулки

ширин гўшт билан ўзини сий-лади...

Ўрмончи Исмоил Сатторов бу ҳақда бизга сўзлаб бера-р экан, шундай дейди:

— Бундай воқеаларни кўп кўрганман, тулкининг бу най-рангини ҳам олдиндан юргим-сизиб, астойдил кузатишга ки-ришгандим. Орадан уч кун ўтгач, юқоридаги воқеага дуч келдим.

Бир неча кундан бери куза-тилаётган бу ҳолат ниҳоятга ет-гандек эди. Ҳар галги ода-тига кўра тулки бугун ҳам ҳарсанг орқасига ўтди. Юма-лоқ тошини панжасида ўшлаб, ҳарсангдан нарига сакради. Жойида чўкка тушиб, юнгла-рини қурлайтириб, ўлкасини узоқ пойлади. У чиқа берма-гач, ташланиб инига қайтди. Бу ҳолат эртаси кунни яна ку-затибди. Маккор тегин ҳарсанг орқасига ўтди-да, думларини лиқиллатиб, атрофга боқиб ва ўзидан қушроқ ҳайвонни кўрди шекли, бароқ думла-рини қисиб, жуфтани ростилаб қолди. Аммо қорин ташлани-ни тинч қўймади. Орадан бир-оз ўтгач, яна қайтиб келди. Пойлашни тақрорлаб, рақибини қин этверди. Шу пайт ҳар-санг ортидаги майсалар қи-мирлади, сўнгра бирқанча се-миз сўғур чиқди. Улар олдин-ги икки оёқларини тик қилиб, кенгликларга қарашди. Хотир-жаланини сезишгач, бир-бир-ларини қувиб, емиш излашга тушди. Маккор тулкининг ҳам орқасига кутган думла-рини эди. У аввало ўрмондан турди, қўлоқларини диққатли-гача икки орқа оёғига тира-либ шундай сакрадики, тўғри ҳарсанг ортидаг сўғур усти-га бориб тушди. Шу ҳолатда анча оғир бўлган сўғурни қў-риб, ҳарсангнинг орқасига олиб ўтди. Панжалари орасидан ўлкасини бунгизлаб «қўён» бўл-ди. Бу ишни шундай эҳтиёткор-лик билан амалга оширдик, четдан туриб кузатган одам тулкининг қилиқлари ва ҳара-катларига ҳайрон қолмай ило-жи йўқ эди.

Ҳақиқатан ҳам тоғлар бағри-да ҳайвонларнинг тирқиқчили-к йўлидаги бунақанги ишлари кўп содир бўлади. Бундай ҳодисаларни кузатиш учун ўр-мончида сабот-матонат бўли-ш керак.

КАСБИ—ИРТҚИЧЛИК

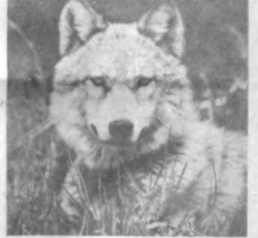
Арчазор. Майин шабеда де-рахт шохларини, ўсимликларни

ОНА ДИЁРИМИЗНИ БИЛАСИЗМИ?

Мана, газетамизда «Табиат ва инсон» сифатига берил-ган бошлангичи ўн йил бўлди. Шу вақт мобайнида атроф му-ҳити шайдолар билан мустаҳ-кам алоқа ўрнатилди. Улар шу куннинг долзарб вазифалари-дан бири — табиатнинг муво-за-ниб муаммоларни ҳусуси-да ўз фикр ва мулоҳазалари-ни ошқора билдирадиган бўл-дилар, қимматли таклифлари-ни дедил ўртага ташлаб бош-ладилар. Бу борада амалга оширилган тадбирларни ба-тафсил ёритиб, билан бирга йўл қўйилган тадбирларни ру-й-рост очиб беришга орданландилар. «Табиат ва ин-сон» сифатига очилган «Она дё-ригимизни биласизми!» руб-рикиси уларнинг доимий ҳа-ми-рага айланди. Ғўзаллик шай-долари унда берилган барча саволларга вақтида жавоб йўл-лаб билан бирга ўларнинг қи-зиқтирган масалалар бўйича фикр билдиришни илтимос қи-либ, мурожаат эта бошла-дилар.

Шуниси эйтилганга сазовор-ки, улар редакция билан йўл-лаган мактубларида «Она дё-ригимизни биласизми!» рубри-каси ёшларга она табиатга эҳ-тиёткорлик билан муносабатда бўлишда катта ёрдам бераёт-гани, шу бондан уни бу йил ҳам давом эттириш зарурли-гини таъкидламоқдалар. Газет-ноларнинг бу истакларини ҳисоб-наҳабга олиб, айнагани руб-рикани бериб боришга қарор қилдик.

Қуйида яна учта суратни эътиборингизга ҳавола этав-миз. Қани, билингчи, уларда қандай жониворлар акс этти-рилган!

Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.Жавобларингизни кутамиз.
В. ТАРАН ва В. МОИСЕЕВ
фотолари.

«ҚИЗИЛ КИТОБ»ГА НОМЗОД

Табиат исрофгарчилигини, аёвсиз муносаба-ти ёқтирмайди. Биргина республикамиз территориясидаги ёввойи ўсимликлар 4000 дан ошадилар. Шундан 400 га яқини муҳофазатга му-ҳтож. Ҳақ ҳўжалиги эҳтиёжлари учун план-сиз фойдаланиш натижасида республикамиз табиатига ачагинга зарар етказилди. Қўллаб-доривор ва озиқ-овқат учун ишлатилган ёв-войи ўсимликлар камайди. Шу ўринда бир-гина аниқ пилеини эслатиш мумкин. У Ҳисор тизма тоғлари, Қират ўрмон ҳўжалиги тер-риториясида кўп ўсарди. Шифобахш ва доривор бў ўсимликни қўпайтиришнинг илмий тасвир-ларини ишлаб чиқиш ўрнига истеъмолга зўр берилди. Шаҳрсабз ва Панжакентдаг кон-серва заводлари аниқ пилеини ҳар йили тоина-лаб ола бошладилар. Оқибатда ноёб бу ўси-млик хавф остида қолди ва «Қизил китоб»га киритилди. Бу ҳол киёик ўти ва зиранинг бошига ҳам тушди.

Китоб ўрмон ҳўжалигининг Башир участка-сида бўлди. Тоғлар ўлкасининг мўъжиза-ларидан бири — Қорабулоқ шу жойда. Минг-лаб буюқлар қуриган бир пайтда серсулғили жи-ҳатидан тенги йўқ Қорабулоқ эса қиёин-ёзи Қашқадарё оқимига қўпайлади. Уни ўраб олган чинорзор бўйлаб тегнага қўтарилган, Денгиз сатҳидан қарий 1,5 минг метр ба-

ландликда. Ана шу жойлар ўрмон ҳўжа-лиги ва «Варганза» совхозига қарайди. Бироқ бу адирларда равоч кўп йиллардан бўён бўл-майди. Энди у одам қийлайдиган тоғ ён-бағирлариданга сақланиб қолган.

— Равоч фақат шу тоғларда битадими? — суринтирамиз.

— Йўқ, ўрмон ҳўжалигининг бошқа участ-каларида ҳам учрайди. Аммо бу ўсимлик тобора камайиб бораётти.

Этироф этишимиз керак. Китоб ўрмон ҳўжа-лигининг таъкид этилиши раион табиатини му-ҳофаза қилишда муҳим аҳамиятга эга бўлди. 60,2 минг гектар майдонни эгаллаган ҳўжалик-нинг ўсимлиги ва ҳайвонот дунёси ранг-баранг. Эндиликда доривор гўёҳлар ўрмончилар томо-нидан асралиб, қўпайтирилмоқда ва тартибли териб олинмоқда. Киёик ўти, наъматак, сариқ-чой, сувқаламбир сингари доривор гўёҳлар Тошкентдаги «Лекромхоз» совхоз, Йошкар-Оладаги витаминлар заводида жўнатилади. Равоч озиқ-овқат маҳсулоти сифатида Шаҳри-сабз консерва заводида топирилади. Маса-дан, 1986 йилда 8,2 тонна, жорий йилда эса 8,6 тонна етказиб берилди. Бу қўрсаткич кескин қўпайтириш мумкин. Лекин бунга

ЭНГ ТОЗА ЖОЙ ҚАЕР?

Голландия пойтахти — Амстердам мамлакатининг энг ифлос шаҳри деб тан олин-ди. Кўча супрунчилар ва коммунал хизматининг бошқа

ходимлари ўртасида сўров ўтказган телевизион компа-ния шундай ҳулоса чиқарди. Мамлакатнинг яна бир йи-рини шаҳри —Роттердам бу

борада иккинчи ўринда ту-ради.

Руборсизлик баҳсида го-либликка бирданга қатор шаҳарлар даъвогарлини қи-ломоқда. Ўзига хос бу қири-ка 1988 йил роялство кун-нида яқун чиқариш кўзда тутилмоқда.

С. ВЕЛИЧНИК фотолари. (ЎЗАГ).

БИЛИБ ҚЎЙГАН ЯХШИ

Умуртқасиз ҳайвонлар ичида фақат хашаротлар синфи ва-килларида учта олишад.

Фанда тўла ўрғанилган ҳа-шаротлар соки 1 миллионга, ўрғанилмаганлари эса 2 милли-онга яқиндир.

Фанга наълум хашаротлар-нинг 87 процент ўсимлик чагилантирувчилар ҳисоблан-шади.

Хашаротлар ҳайвонот олами-нинг 70 процентини ташкил этишади. Хашаротларнинг тарқалиши ҳайвонларга ҳам боғлиқ. Ма-салан, Австралия қашф этил-гунга қадар у ерда қорамол-лар учрамасди. Шу боис гўнг қиритувчи хашаротлар ҳам йўқ эди.

М. МИРЗАШАРИПОВ,
дориншос.

Хашаротларнинг айримлари хонақилиштирилмоқда. Ипак қурт, асаларидан ташқари коммелисмонлар, трихо-граммалар шулар жумласи-дандир.

Хашаротлар бизга ипак, асал, прополис, қармин,

ҚАДИМУЛ АЙЁМДАН БУГУНГАЧА

ТОШКЕНТДА
«ХИНДИСТОН ФАНИ
ВА ТЕХНИКАСИ»
КУРГАЗМАСИ

Ўзбек ҳамда ҳинд халқлари дўст ва биродарлиги, илмий, маданий алоқалари узоқ тарихга эга. Қадимдан ўзбек мутафаккирлари Ҳиндистонга боришган, ҳинд олимлари Самарқанд, Бухоро, Хива ва бошқа шаҳарларда ҳамкасблари, ҳамфайрлари билан учрашиб, тажрибалари билан ўртоқлашганлар. Абу Райҳон Беруний, Абу Али ибн Сино сингари оламга машҳур алломаларимиз Ҳинд биродарлари билан яқиндан мулоқотда бўлганликлари тарихдан маълум.

Улуғ Октябрь инқилобидан сўнг, айниқса, ҳинд халқи миллий мустақилликка эришганидан кейин Совет — Ҳиндистон муносабатлари ҳар томонлама ривож топди. Ўтган йили бошланган ҳам ҳозир ҳам икки мамлакатда давом этаётган СССР — Ҳиндистон дўстлик фестивали қадимий биродарлик ришталари янада мустаҳкамланиб бораётганидан далолат.

Ўтган ҳафта фестивал доирасида республикамиз пойтахтида «Ҳиндистон фани ва техникаси» кургазмаси очилди. Тошкентга у Москва, Ленинград шаҳарларида ташкил этилган. Бангалор ва Бомбей шаҳарларида икки ой давом этган «Совет фани ва техникаси» кургазмаси ҳозир Деҳли шаҳрида ишлаб турибди.

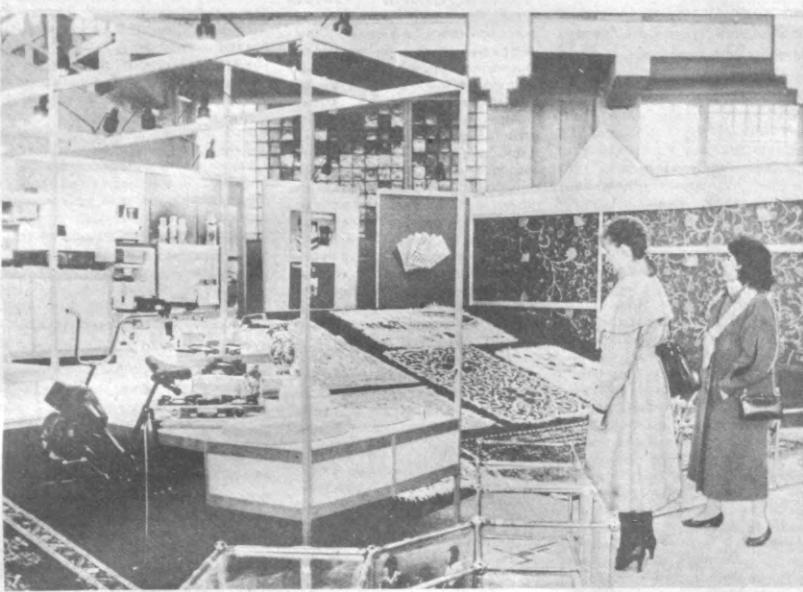
Кургазманинг тантанали очилиши арафасида ўтказилган матбуот конференциясида Ҳиндистон республикаси бош вазирининг фан-техника масалалари бўйича маслаҳатчиси Сан Питрода журналистлар саволларига жавоб қайтараркан, икки дўст мамлакат ўртасидаги ҳамкорликка алоҳида тўхталиб, шундай деди:

— Бугунги кунда совет илмий муассасалари билан мамлакатимизнинг қирқта илмий маркази яқиндан ҳамкорлик қилапти. Айниқса космосни ўзлаштириш, пулат эритиш, оғир машина-созлик ва бошқа соҳаларни ўрганиш бўйича олиб борилаётган ишлар самарали бўлмоқда. КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачев ва Ҳиндистон Бош вазирининг Р. Ганди томонидан ўтган йил ёзида фан-техника бўйича узоқ муддатга мўлжалланган шартнома имзоланган, бу соҳадаги ишлар янгича босқичга қадам қўйди.

Кургазма залларидаги 200 га яқин буюм, 500 дан ортқ панно, схема, макет ва фотосуратлар бу мамлакат ўтмиши, бугунги кунни ҳақида ҳикоя қилади.

Ҳиндистон фани ривожига С. Раманунжон, З. С. Боз, В. И. Раман, Хоми Бхабха сингари олимлар хизмати беиҳсо. Аниқ фанларга бағишланган бўлимда улар фаолияти батафсил ҳикоя қилинган.

— Фан чегара билмайди, — дейди кургазма ташкилотчиларидан бири доктор Пиллай. — Юзлаб йиллар муқаддам яшган аждодалари-

миз бугунгидай имконият бўлмаса ҳам ҳар қалай яқиндан илмий мулоқот ўрнатшга ҳаракат қилганлар. Ҳозирги ҳинд ва совет илмий муассасалари, олимлари ўртасидаги ҳамкорлик алоҳида эътиборга молик. Масалан, Ўзбекистон Фанлар академияси физика-техника институтини, кишлоқ хўжалиги билан шуғулланувчи муассасалар, сейсмология институти билан Ҳиндистондаги қатор илмий марказлар дўстона алоқа боғлашган.

Маълумки, Ҳиндистон аҳоли сонига кўра жаҳонда иккинчи ўринда туради. 780 миллион кишилик халқнинг 75 проценти қишлоқда яшайди. Шу боис кишлоқ хўжа-

лик ишлаб чиқариши алоҳида аҳамиятга эга: мамлакатда ишлаб чиқариладиган маҳсулотнинг 33 проценти агар сектор беради. Шунингдек, қишлоқ саноати, келинган йилларда мамлакатда озиқ-овқат маҳсулотлари, айниқса дон етиштириш кескин ўсди. Ҳозир мамлакат четдан дон сотиб олмапти.

Шунга қарамай кишлоқ хўжалигига оид муаммолар талайгина. Масалан, ўсимлик мойи етишмаслиги энг мураккаб масалалардан бири бўлиб турибди. Шунингдек, сув таъминоти ҳам деҳқончилик ривожига жиддий салбий таъсир кўрсатмоқда.

Лекин узоқ йиллар инглиз мустамлакачилари зулми о-

тида эзilib келган эрксевар ҳинд халқи мустақилликка эришгандан буён жуда катта қийинчиликларга қарамай йилдан-йилга ривожланиш босқичларини муваффақият билан босиб ўтапти. Бундан тинчликсевар мамлакатлар, энг аввало Совет Иттифоқи билан ўрнатилган дўстона алоқалар, жумладан фан ва техника соҳасидаги ўзаро ҳамкорлик катта самара бермоқда.

СУРАТЛАРДА: Тошкентда «Ешилк» спорт саройида очилган «Ҳиндистон фани ва техникаси» кургазмаси залларида. Н. МУҲАММАДЖОНОВ фотолари.

Огаҳий номли Хоразм об-ласт театрида қўйилган Н. Погодиннинг «Кремль курани» спектаклидаги В. И. Ленин билан инглиз ёзувчи-си учрашуви сахнасида янгиликка тиш-тироғи билан қаршилик кўрсатган, социализмнинг барқарорлигига гумонсиз, ўз сиёсий ва иқтисодий манфаатини, маънавий доктринасини устун қўймоқчи бўлган чет эл вакили доҳий зарбасига дуч келиши акс эттирилган.

Воқеа Кремлда ўтади. Теладан таралаётган нур сахна ўртасига ўрнатилган В. И. Ленин кабинетини ёртади. Чапда, столдан бирмунча нарида ўтладан бел-гон, пардозланган кўнғор соҳиларига оқ оралиган, эгига қимматбахто костюм кийган кишининг оҳорланган олоқо ёқас тағидан капалак-симон қора бўлибгоғи қўри-ниб турибди, ёғида ялтироқ туғли. У қўлини орқага ташлаб, нари-бери бамайли-котир юрибди. Қадам ташла-ши вақтин бўлса-да, бироқ чехраси асабий, кўзлари бе-тоқат... Кабинетга шовилни-чи кириб келган Ленин уни шу аснода учратади. Хар икка-ласи фарб одатига кўра бош эгиб расмий саломлашади. Ленин: «Сизни кутдириб қўй-дим-а...» — дея уни кресло-га таклиф этади, ўзи шахдам юриб, иш жойига ўтиради.

Ёзувчи ўзини билимдон санаб, виқор билан, томондан тараша тушгандек бирдан: «Марсига қарши...» китоб ё-моқчиман, — дейди ва бу гапга Ленин қандай қарар экан, деган маънода унга назар ташлайди. Ленин ми-янгиди кулиб қўяди-да, бироқ антиқа фикр чиқармакан, деб диққат билан уни тинглайди. Ёзувчи гапнинг даромадидан фикрида мантиқ йўқлигини англаган Ленин сабри туғаб ўрнидан туради ва қўлини силкитади: «Билганингизни қилинг», — деб сахна ичка-риси томон юриди. У эса бамайлихотир ўтирганича, ўз билганидан қолмай тутури-сиз фалсафасини давом эт-тириверади... Ёзувчининг со-циализм ҳақидаги бемаъни фикрлари Лениннинг газиби-ни кўзғатади. Бунининг на-ри-бери асабий юришидан, го-роқ унга яқин келиб истеҳзо-ли қараб қўйишдан, эҳтиросга тўла сўзларидан, лўнда, би-роқ ўтир ва аниқ жавобла-ридан сезади киши. Талант-ли антёр Х. Ортықов Ленин-нинг маънавий қудратини шу тариқа акс эттирган.

Владимир Ильичнинг си-ятдонлиги, фикрининг тани-қан асослиги ва теранлиги, шунингдек қалбнинг жўшқин-лиги жиддийлашади. Сухбат-доши бироқ қалтироқ гап-дан воқифи деган маънода унга яқин келади-да унг томондаги креслонинг суя-нига қўлини тираб: «Хўш, бизда нималарни сездингиз?», — деб сўрайди. Унинг кўр-ган-билганлариди бирорта жиддий нарсаси йўқлиги ишонч ҳосил қилгач, Влади-мир Ильич яна бамайлихотир нари-бери юриб, гапларини тинглайди: гоҳо тўхтади, гоҳо сўз қистиради, гоҳо имо-шора билан муносабат билдиради... Шу жараянда Ленин эшитилганларни бир-ма-бир ҳаёлидан ўтказиши-ни, ўзича таҳлил этиши-ни аниқ ҳис этади томошаби-ни. Масалан ёзувчи Россия ме-х-хисоблайди. Шунда Влади-мир Ильич нималар деп-сан, дегандек мийинда ку-либ қўяди-да, сўнг кўзига тик қараб ишонч билан: «Бизнинг мамлакатимизга ўн йилдан кейин бир келинг», — деб ўз ишнини давом эт-тиради. Ёзувчи ўтирган жой-ида унинг гапига ишончи-ни келмай елкасини қисиб қўяди, сўнгра: «Ленин ўн йилдан кейин сизлар булар-микисизлар?» — дейди син-ковлик билан. Ленин унга рўпара келиб, гўё суҳбат-дошининг қулোগа кўрсони-дек қўйилган деган маънода кўтаринки ҳамда гоит қатъ-

лигидан ёзувчи ҳайратда қолади. Тушунчаси торли-дан доҳийнинг баъзан ачиқ, бироқ ҳаққоний айтилган сўзларини ташвиқот деб би-либ: «Мистер Ленин, бу ода-тдаги қизил пропаганда» — деганда Ленин кулимираб унга раэм солади-да, ҳазил-мутуйиба аралаш: «Не ажаб, ўзим ҳам энг бориб турган қизилларданман-да», — деб нуқта қўяди.

Бу гапдан асанкираган ёзувчи нима дейишини бил-май бақрайиб, елкасини қи-сиб: «Кўнглингизга ҳазил сиққанига ҳайронман, ҳол-буки, ўзларингиз ҳаловат ёқасида турибсизлар», — деб нарида турган Ленинга кўз ташлайди. Унинг бу гапи Владимир Ильични бир-мунча сергаклантиради, чех-

кийин, Горькийга ҳам қи-йин», — дейди-да гапнинг кўзларини қўтариб: «Хўш, яна қандай гапларингиз бор», — дегандек унга эътиборини қаратади...

Бу ерда шунин айтиб ўтиш ўринлики, режиссёр И. Ниёзматов ва актёр Х. Нақиев инглиз ёзувчиси образини ҳал этишда пёса-да берилганидек, уни телба-намо, ҳажвий йўсинда, қан-дайдир синдий унсур сифа-тида талвин қилмай, ҳақиқат реал образ даражасига кў-таришга интилганлар. Улар бу образни яратишда маш-хур инглиз ёзувчиси Герберт Уэллсга назарда тутишган. Шунинг учун ҳам у Ленин-га ёлгон гапирмайди. Сўз-

ият билан: «Бўламиз. Ишон-майсизми? Келаверинг, кў-расиз, биз бўламиз... Мё-нинг назаримда, биз абадий қолсак керак», — дейди ва нима учун социализмнинг порлоқ истиқболига бунча-лик ишончининг сабабини рўй-рост гапириб беради. Лениннинг ўта ишонувчанли-ги, чуқур оптимистик руҳи, революцион эҳтироси ёзув-чинини тамомилла букиб қўяди, у нима дейишини билмай дами ичига тушиб кетади...

Шубҳасиз, спектаклда ёзувчи билан Ленин ўртаси-даги сахнада ўткир баҳла-шув ёки очилган-очиқ тўқ-нашувга сабаб бўладиган замин йўқ. Бироқ режиссёр ёзувчи образини реалистик йўсинда — буржуа дунёси-нинг конкрет вакили сифа-тида талвин этишдан мақсад ана шу учрашу-даги фалсафа: марксистик ва буржуа фалсафаси, икки қарама-қарши идеология, эътиқод ва дунёқараш ўр-тасидаги курашни кўрсатиш-га интилган. Бу ҳусусан шу сахнанинг сўнгги эпизодида яққол кўзга ташланади. Ле-ниннинг ишчилар синфига, пролетариат диктатурасига, меҳнатқаш халқнинг қудра-тига ишончи, у ҳақида ота-шин сўзлари ёзувчинини ган-гити қўяди. У мағлубиятга уч-раган одамдек ўрнидан зўр-ға туради ва қоматини се-кин ростлаб: «Сизнинг ишо-чингиз ларзага келтириши ёки ақлдан оздириши мум-кин. Бунга ҳеч ақл бовар қилмайди...» — деб кетишга ҳозирланади. Ленин унга пешвоз келиб қўлини си-қади ва самимий ҳайрлаша-туриб: «Хар ҳолда ўн йил-дан кейин биз томонларга бир келиб кетинг», — деб уни кузатади...

Спектаклда катта маҳорат билан яратилган В. И. Ле-ниннинг барҳаёт сиймоси то-мошабинни порлоқ келажак-гимизга ишонч билан инти-лишга, ҳаётга, ҳақиқатга тик ва дадил қарашга, жамият-мизда учрайдиган иллатлар-ни хас-пўшламай, рўй-рост очиб ташлашга ундайди.

Фақат бу сахна эмас, умум-ман бутун спектакль ўзининг ана шу замонавий оҳанги билан томошабинда катта таассурот қолдиради.

Фрунзе ЖҲРАЕВ, саябатхоначилик кандидати.

ЗАМОНАГА ҲАМОҲАНГ

САҲНАМИЗ «ЛЕНИННОМА» СИДАН

раси жиддийлашади. Сухбат-доши бироқ қалтироқ гап-дан воқифи деган маънода унга яқин келади-да унг томондаги креслонинг суя-нига қўлини тираб: «Хўш, бизда нималарни сездингиз?», — деб сўрайди. Унинг кўр-ган-билганлариди бирорта жиддий нарсаси йўқлиги ишонч ҳосил қилгач, Влади-мир Ильич яна бамайлихотир нари-бери юриб, гапларини тинглайди: гоҳо тўхтади, гоҳо сўз қистиради, гоҳо имо-шора билан муносабат билдиради... Шу жараянда Ленин эшитилганларни бир-ма-бир ҳаёлидан ўтказиши-ни, ўзича таҳлил этиши-ни аниқ ҳис этади томошаби-ни. Масалан ёзувчи Россия ме-х-хисоблайди. Шунда Влади-мир Ильич нималар деп-сан, дегандек мийинда ку-либ қўяди-да, сўнг кўзига тик қараб ишонч билан: «Бизнинг мамлакатимизга ўн йилдан кейин бир келинг», — деб ўз ишнини давом эт-тиради. Ёзувчи ўтирган жой-ида унинг гапига ишончи-ни келмай елкасини қисиб қўяди, сўнгра: «Ленин ўн йилдан кейин сизлар булар-микисизлар?» — дейди син-ковлик билан. Ленин унга рўпара келиб, гўё суҳбат-дошининг қулোগа кўрсони-дек қўйилган деган маънода кўтаринки ҳамда гоит қатъ-

ларида қандайдир уйдирма ёки Владимир Ильичнинг жи-ғига атайин тегадиган илмоқ гаплар йўқ. Ўз кўз билан кўрган ва билган нарсалар-ни айтиди. Ленин ҳам унинг бирорта гапни рад этмайди. Аксинча баъзиларини тас-диқлайди, ҳаёт ҳақиқатига дадил, тик қарайди.

Владимир Ильичнинг ма-тонати, хотиржамлиги ёзув-чинини ҳайратга солади. Ленин «ҳаловат ёқасига бориб қол-ган мамлакатини қандай қи-либ электрауштирашга» журбат этгани уни таажубла-ндиртиради. Шунинг учун ҳам у Ленинга ҳайратасан деб ҳисоблайди. Шунда Влади-мир Ильич нималар деп-сан, дегандек мийинда ку-либ қўяди-да, сўнг кўзига тик қараб ишонч билан: «Бизнинг мамлакатимизга ўн йилдан кейин бир келинг», — деб ўз ишнини давом эт-тиради. Ёзувчи ўтирган жой-ида унинг гапига ишончи-ни келмай елкасини қисиб қўяди, сўнгра: «Ленин ўн йилдан кейин сизлар булар-микисизлар?» — дейди син-ковлик билан. Ленин унга рўпара келиб, гўё суҳбат-дошининг қулোগа кўрсони-дек қўйилган деган маънода кўтаринки ҳамда гоит қатъ-

ИККИНЧИ ИСТЕЪДОД

Навоий шаҳридаги «Фар-ҳод» маданият саройига кел-ган кишилар бу ерда очил-ган кургазмага қўйилган асарларда кўтилмаганда ўз-ларини таниб қолдилар. СССР 50 йиллиги номли кон-металлургия комбинати инжениери Н. С. Медведев бирга ишлайдиган ўртоқла-рини, жонанон ўлка меҳнат-кашларини портретлар тур-кумида акс эттирган. Кўр-газманинг алоҳида бўлимига Қизилқум тараннум этувчи асарлар, лирик манзаралар қўйилган.

Н. Медведев тасвирий санъат билан етуқлик ёши-да шуғуллана бошлади. Иккунда бўлган зўр қанқо-лик инжениери тасвирий санъат тарихи, унинг назар-ияси ва техникаси ҳақидаги китобларни ўқишга мажбур қилди. У ўзининг бутун бўш вақтларини яққолда бағишла-ди. Изилдан ва нийҳат мақ-садида эришди...

Меннинг ҳаётим тасви-рий санъат тўғрисида маъна-вий жиҳатдан янада бойи-ди, тўлақонли ва қизиқари-роқ бўлиб қолди. Иккунда қи-лишини, одамларга ўз асар-ларини орқали кўнубч бахш этишни ҳоҳлайман, — дейди инжениер.

У журналист сифатида салбий воқеа-ҳодисаларни чуқур ўрганиши, иллатлар-нинг сабабларини очиб бе-риши керак эди. Афсуски мақолада далилу исботлар етишмапти.

Барча соҳаларда бўлгани сингари аҳолига медицина хизмати кўрсатишда ҳам жойларда қайта ўзгаришлар рўй берапти: кишлоқ касал-хоналари, амбулаториялари қурилмоқда, шифокорлар ўз ишларига масъулият билан қарайилмоқда. Аммо А. Юно-сов таъкидлаганидек, ҳақон экинчисига ишлаётганлар ҳам йўқ эмас. Биз ҳамкас-бларимиздан, жамоатчи мух-бирлардан, барча газетко-ларимиздан медицинамиз ютук ва қамчиликларни ҳақи-даги рўй-рост, ҳолисона ма-қоаларни кутамиз.

Кутубхоначилар ҳақида ҳикоялар НУРХОНА СОҲИБАСИ

Мунаввар опа қарийб 30 йилдан бери бир соҳада иш-лаб келади. Яқин-яқингача касб маҳорати оид кон-курсларда саврин доим унда кетарди. Китобхона намунали хизмат кўрсатиш қондаси, ян-ги келтирилган адабиётларни сарфлаш, филиал ёки район марказий кутубхонасида йўқ китобларни топишда ўқувчи-ларга қўмқлаштириш сирларини беш қўлда билганлиги учун ҳам голиб чиқарди. Энди эса Мунаввар опанинг шогирдлари пешқадамлик қилишга тайёр.

— Кутубхонага аъзо бўл-ганимга ўн йилдан ошди. Ўтган даврда бироқ марта ҳам энг маскани ёки бўлганлигини эс-лай олмадим, — дейди фаол китобхоналардан бири — Эн-гельс номли колхоз ҳайдовчи-си Рустамжон Мамаров. — Мунаввар опанинг ҳушмуо-маллигидан қўнглингиз яшнаб кетади. Чор-афтор сарвоним, саришта, китоблар эс қарто-тега асосида дид билан териб қўйилган. Янги адабиётлар кургазмаси ҳар 15 кунда тақ-сим этилади. Мен доим китоб-тенлашда ўша кургазмадан фойдаланаман.

— Мунаввар опанинг ишчан-лиги учун ҳам кутубхона одам-лар билан доимо гавжум бў-лади. У энг масканида фақат адабиётларнинг тарқатиш ҳам-да янги китобхоналарни рўй-ет-га олиш билангина қийоалан-майди. Турли сена — байрам-ларга бағишланган тематик ке-ча, китобхоналар конферен-циясини ўтказиш, уруш ва меҳнат ветеранлари билан қизиқари-ли учрашулар уюштириш ҳам Мунаввар опанинг зиммасида, — дейди район марказий ку-тубхонасининг директори Га-

фуржон Жўраев. — Ўтган йилнинг декабри ойида Ҳаби-булло Дармонов, Жумабой Ишонов, Бозорбой Юнусов сингари уруш ветеранлари билан китобхоналарнинг учрашу-ви ташкил этилди. Улар совет жангчиларининг қўрсатган мислиси ҳақрамонликлари ҳа-қида ҳикоя қилиб беришди. Опанинг ташаббуси билан ў-қазилган тадбир ёшлар қал-бига ватанпарварлик туйғула-рини жўш урдирган бўлса, ажаб эмас...

Мунаввар опа қўлпаёқ шо-гирдларининг ютуқларидан бе-ҳад қувонади, ўша муваффа-қиятларда ўзининг озми-кўпми улуши борлигини ҳис этиб, ен-гли энтикиб қўяди. Ўз касби-нинг усталари бўлган Лутфи-хон Юсупова, Эътиборхон Ну-риддинова, Мунаввархон Ўсёр-қидеова мураббий опанинг қад-рдоғи шоғирдларни ҳисоблан-шиди. Улар ҳозир ҳам усто-дан зарур маслаҳатларни олиб туришдади.

Ўтган йил кунда Мунаввар опа ҳаётдада унутилмас воқеа эс бериди. У кутубхоначилик соҳасида кўп йиллар беникусон ишлаганини, туғилган кунига 50 йил тўлганлиги муносабати билан СССР Маданият ми-нистрлигининг фахрий ёрлиги бил-лан тақдирланди.

Кутубхоначи ҳамон меҳнат постиди. Унинг ҳурматини бўз-райондаги Энгельс номли колхоз меҳнат аҳли жойига қўймоқда.

Х. РУСТАМОВ, Андижон об-ласти.

Редактор А. Ф. МУХТОРОВ.

ТУРТИКЛАР

Бисотидага бўлса бутун ном,
Елғиз ўзинг есанг ҳам битар.
Агар баҳам кўрса етти дўст,
Бир ҳафтага ҳаммага етар...
***
Чўпонликка жазм этсанг,
Гўгүртсиз ҳеч йўл тутма.
Узоқ сарфга чиқсанг,
Нон-талонинг унутмай!
***
Ер боқинган боқадим
Мисли соғин сизгидек.
Боқмаганга бермайдим
Ҳатто доммас, чўкиртмак.
***
Юрмоқ оқ кўсак очилди
У омак пاختадан шакир.
Беш чаноқ қиррасини изм бор,
Беш томон нур тараб
сочилур.
Шамси ОДИЛ.

ЖОНГА ЖОН ШИФОКОРЛАР

ХАТЛАР ШАРҲИ

Яхши меҳнат қилиш, жа-маниятимиз ривожига муносиб ҳисса қўиш учун аввалма-бор саломатлик зарур. Со-лом одамгина бор кучи ва қобилиятини ишга сола олиши мумкин. Шундай экан, энг муътабар касб эгалари—ме-дицина ходимларининг қайта қуриш давридаги ўрни ва ро-ли беиҳсо. Лекин газет-хоналаримиздан келатган хатларнинг жуда кўпчилиги-да бу муҳим иш яхши йўл-га қўйилаётганидан шикоят қилинади. Хўш, медицина муассасалари фаолиятининг изга туширилиши нега пай-салга солинмапти? Сабаблари бирталай. Биринчидан, пар-тия кўрсатмалари асосида жойларда конкрет тадбирлар ишлаб чиқишда сустхалик-ка йўл қўйилмоқда. Иккин-чидан, соғлиқни сақлашни планлаштириш ва молиявий таъминотдаги жиддий кам-чиликлар ҳам ишга тўсиқ бўлмоқда.

«Биз, шифокорларнинг ва-зифамиз фан-техника ютуқ-лари асосида касалликлар-нинг олдини олиш, уларни аниқлаш ва даволашнинг энг янги усулларини амали-ётга тадбиқ этишдир, — деб ёзади Фрунзе район марказий шифохонаси бо-ш врач М. Аҳмадов. — Шу бонсдан қайта қуришни ўзи-миздан бошлаб, камчилик ва нуқсонларни бартараф этиш-га астойдил ҳаракат қила-ялмиз».

Ҳа, кимки ўз ишига кат-та масъулият билан қарар экан, муваффақият қозона-веради.

Муборак райондаги «Му-борак» давлат наслчилик ва-водининг 2-фермасига қараш-ли Ўтрор қишлоғида жой-

ланувчиларнинг талаб ва истакларини диққат билан тинглаб, яхши маслаҳатлар бериб туришлар. Врачлардан Югай, Ортиқов, Алихонова ҳамда ҳамшира Тохибова-дан ҳаммамиз мамнун бўлдик».

Меҳнаткашлар саломатли-ги йўлида жонқурлик қила-ётган медицина ходимлари ва муассасалари ҳақида Мар-ҳамат районидаги Х. Утанов, Муборак районидаги А. Мус-тафоев, Комсомол районида-ги М. Нормурадов, Чор-тоқ районидаги А. Ота-жонов ҳам хат-хабарлар йўл-лашган. Бироқ уларда қиш-лоқ врач, унинг серкира иш фаолияти яхши очиб бе-рилмаган.

Сирдарёлик журналисти А. Юнусов реланцияга йўл-дан мақоласини «Оқ Хо-латдаги қора доғлар» деб номлади. Унда областдаги эл эътиборига тушган ажо-либ шифокорлар билан бир-га касбига доғ тушираётган медицина ходимлари ҳам борлигини ташвишланиб ёзибди.

У журналист сифатида салбий воқеа-ҳодисаларни чуқур ўрганиши, иллатлар-нинг сабабларини очиб бе-риши керак эди. Афсуски мақолада далилу исботлар етишмапти.

Барча соҳаларда бўлгани сингари аҳолига медицина хизмати кўрсатишда ҳам жойларда қайта ўзгаришлар рўй берапти: кишлоқ касал-хоналари, амбулаториялари қурилмоқда, шифокорлар ўз ишларига масъулият билан қарайилмоқда. Аммо А. Юно-сов таъкидлаганидек, ҳақон экинчисига ишлаётганлар ҳам йўқ эмас. Биз ҳамкас-бларимиздан, жамоатчи мух-бирлардан, барча газетко-ларимиздан медицинамиз ютук ва қамчиликларни ҳақи-даги рўй-рост, ҳолисона ма-қоаларни кутамиз.

ТЕЛЕВИЗОР ХИЗМАТДА

12 ФЕВРАЛЬ
ЖУМА
● МТ I
7.00 «120 минута».
9.05 Мультифильмлар: «Уч ўтин-чи», «Спортландия».
9.35 Бутурроссия конкурсининг лавреати В. Жагинин чадаи (Балалайка).
9.55 «Флагман ординда борамиз», Телевизон хўжатли фильм (Красноярск).
10.15 «Салом, музика!»,
11.15 Янгилликлар.

16.00 Янгилликлар.
16.10 «Қайта қуриш прожектори».
16.20 Қирғизистон телевидениесининг программаси.
17.20 «Мен бу ерга болали-гимда келганим». Зуев номли фабрика Маданият уйининг ду-ховой оркестри ҳақида.
17.50 «Агроекант» милади ва ташвишлари. Телевизон хўж-затли фильм премьераси: «Қишлоқ бугун ва эртага».
18.20 «Аргинмоқ». Мультифильм.
18.40 В. Крайнев чадаи (Фор-тепьяно).
18.55 «Мактаб: қайта қуриш му-аммолари». Кўрсатува РСФСР Маориф вақфоти Г. П. Весе-лов иштирок этади.
19.10 «Нега ва нима учун?», Бо-лалар учун кўрсатува.

19.40 «Дунё воқеалари».
20.00 Танишнинг: ёш кинемато-графчилар.
21.05 «Время».
21.30 «Қайта қуриш прожектори».
22.15 «Муаммолар» — изиланишлар — ечимлар. Хўжалик ҳисоби ва аҳолини иш билан таъмин-лаш.
24.00 «Нихоҳ». Тунг информаци-он-музикали программа.
● МТ II
9.00 Эрталабки гимнастика.
9.05 «Байроқ ва гўйс» — кўтарил-сини. Илмий-оммабоп фильм (СССР Мудоффа вақфоти ми-нистрлиги кинотеатри).
9.35, 10.35 Тарих. 4-синф. Даст-лабки беш йилликлар қури-лишлари.

10.05 Инглиз тили. 1-йил шуғул-ланаётганлар учун.
11.05 СПТУ ўқувчиларига. Оила-вий турмуш этикаси ва психо-логияси. Шахс.
11.35, 12.35 Тарих. 7-синф. XVII аср рус маданияти.
12.05 Инглиз тили. 2-йил шуғул-ланаётганлар учун.
13.05 «Енгилтак нихоҳ». Бадий фильм (БХР).
14.20 «Катталар ва болалар». Те-левизон хўжатли фильмлар: «Оқим бўйлаб» (Таллин), «Кер-тинг» (Бонн).
14.50 Янгилликлар.
15.00 Такорий телефильмлар кундузги саванси. «Яшрин об-ном ҳаракатда». 4-серия.
18.30 Янгилликлар.

18.40 «Сизни К. Орбелян таклиф этади». Еревандаги кўрсатилади.
19.30 «Муъжизасиз-муъжизалар».
20.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичикинтойлар!
20.45 «Циркни ҳамма севади». Свердловскдан кўрсатилади.
21.30 «Время».
22.